

בישולי גוים במפעלים

הגאון הרב מרדכי אליהו זצ"ל

רקע לתשובה / מאת הרב משה כ"ץ

מאז הקמתה בשנת תרפ"א (1921) היה הקו שהנחה את הרבנות הראשית אותו קו שהנחה את הרבנות לאורך כל שנות הגלות. מרא דאתרא הוא הפוסק של אותו מקום שבו הוא משמש בקודש. עוד לפני הקמת המדינה וגם הרבה שנים לאחר מכן שיטה זו נהגה, וזרכה רבני ישראל הנהיגו את הציבור.

עם התרבות האוכלוסיין, התרחבות המדינה לצד שכלול תעשיית המזון והתניידות של יהודים הנוסעים תדיר ממקום למקום, נוצר מצב חדש המחייב "ריכוז הכוחות", כלומר ריכוז נושא הכשרות בידי הרה"ר כמרא דאתרא והפוסק הסופי של כל נושא הכשרות בכל אתר ואתר בארץ וגם במוצרים המיובאים לארץ. כדי לנהוג באופן המוסכם על כולם, נכתב קובץ נוהלי כשרות של הרה"ר המחייב את כל הרבניות בארץ ובמחלקת היבוא של הרה"ר בסטנדרט אחד של כשרות, ברמת כשרות רגילה וברמת כשרות מהדרין.

בשנת תשס"א קיבל הקובץ את אישורה של מועצת הרה"ר, בזמן כהונת הרבנים הראשיים, הרה"ג ישראל מאיר לאו שליט"א והראשון לציון הרה"ג בקשי דורון שליט"א. בקובץ זה, בנושא בישול האוכל, נכתב והתקבל שגם בכשרות רגילה וכמובן בכשרות מהדרין ינהגו ע"פ פסק מר"ן בשו"ע, שהיהודי חייב לבשל את האוכל ולא רק להדליק את האש כשיטת הרמ"א המקל בנושא זה. אולם כאן יש שאלה מעשית מאוד שנחלקו בה הפוסקים: האם גוי יכול להניח את הקדרה ע"ג החצובה, או את העגלה עם האוכל בתוך התנור, או כל כלי בישול אחר במקום ששם יתבשל, והיהודי רק יבוא להדליק את האש או את החשמל המפעיל את אמצעי הבישול?

בקובץ של שנת תשס"א כתוב: "הדלקת האש והנחת הסיר תיעשה אך ורק על ידי המשגיח. בשעת הדחק ייעשה הדבר על ידי עובד יהודי"¹.

* מתוך שו"ת מאמר מרדכי ח"ג.
1. נהלי הרבנות הראשית, עמוד 54.

כלומר היהודי חייב לבצע הכול, אפילו אם ההנחה היא לפני ההדלקה. המאמר של הרב מרדכי אליהו זצ"ל הוא תשובה הלכתית המנמקת מדוע לא די שהיהודי ידליק את האש מתחת הסיר שהניח הגוי במקום בישולו, ומדוע על היהודי גם להניח, אע"פ שהיהודי ידליק את האש מתחת לסיר אחר כך ועצם הבישול ייעשה על ידו.

כיום (תשע"ט) הנהלים שונים, וכתוב כך: "הדלקת האש תיעשה בידי המשגיח או בידי עובד יהודי שקיבל אישור בכתב מהמשגיח" (ללא הזכרת "הנחת הסיר").

כלומר כיום אין חובה שהיהודי יניח, אלא הגוי יכול להניח ואחר כך היהודי ידליק. זאת בניגוד לכתוב בפסק הרה"ר בקובץ תשע"א.

בתשובת הרב מרדכי אליהו זצ"ל אשר לפניכם מובאת פסיקתו באשר לחיוב הנחת הסיר ע"י יהודי.

תשובת הגר"מ אליהו:

שאלה: לדעת הרמב"ם והבית יוסף המחמירים בבישולי עכו"ם דלא סגי בהשלכת קיסם, האם יועיל שידליק יהודי את האש לאחר שהניח העכו"ם את הקדירה?

טעם גזירת חכמים

במשנה² "ואלו דברים של עובדי כוכבים אסורים וכו' הפת והשמן שלהן והשלקות", ופירש"י³ כל דבר שבישלו עובד כוכבים ואפי' בכלי טהור וכולהו משום חתנות, עכ"ל.

אמנם למסקנת הגמ'⁴ שכל האיסור הוי מדרבנן, והפסוק הוא רק אסמכתא בעלמא, פירש"י⁵ וז"ל: "שלא יהא ישראל רגיל אצלו במאכל ובמשתה ויאכילנו דבר טמא", ובתוס'⁶ פירש שהטעם משום חתנות כלשונם: "פרש"י דרבנן גזור משום דחייש שמא יאכילנו דברים טמאים. ויותר היה נראה לפרש הטעם משום חתנות וכן פירש הקונטרס במתני'. אומר הר"ר אברהם ב"ר דוד דודאי שלקות אסרו חכמים כשהעובד כוכבים מבשל בביתו, אבל כשהוא מבשל בביתו של ישראל אין לחוש לא לחתנות ולא לשמא יאכילנו דברים

2. עבודה זרה ל"ה ע"ב.

3. שם ד"ה והשלקות.

4. שם ל"ח ע"א.

5. שם ד"ה מדרבנן.

6. שם ד"ה אלא מדרבנן.

טמאים. ולא הודה לו ר"ת זודאי כיון שהעובד כוכבים מבשל לא חלקו כלל חכמים בין רשות הישראל לרשות העובד כוכבים כי לעולם יש לחוש שמא לא יזהר גם בביתו של ישראל כמו בביתו של עובד כוכבים". עכ"ל.

וראה ברמב"ם⁷ וז"ל: "כדי שנתרחק מהם ולא נתערב עמהם כדי שלא נמשך בהתערבותו עמהם לשלוח יד במשהו אסור, וזה עניין אומרם משום חתנות" עכ"ל. ולכאורה מתבאר מדבריו שבכלל "חתנות" לאו דוקא בניהם ובנותיהם אלא כל נזק שעלול להגרם מהתחברות עמם, ואילו בהל' מאכלות אסורות⁸ כתב "כדי להתרחק מן העכו"ם עד שלא יתערבו בהם ישראל ויבואו לידי חתנות" משמע שיש גם חשש חתנות וגם חשש שיאכילנו דבר טמא⁹, וכך יש לדקדק מדבריו בעניין פת של בעה"ב¹⁰ וז"ל: אבל פת של בעלי בתים אין שם מי שמורה בה להקל **שעיקר הגזרה** משום חתנות" וכן מדבריו לעניין דבר שאינו עולה על שולחן מלכים¹¹ וז"ל: אבל דבר שאינו עולה על שולחן מלכים וכו' הרי אלו מותרין וכן כיו"ב שעיקר הגזרה משום חתנות", ויש לעיין מדוע הדגיש הרמב"ם "שעיקר הגזרה", ונראה שכוונתו שיש גם את החשש שמא יאכילנו דבר טמא וכמש"כ בפ"י המשניות.

ובתוס'¹² הביא את סברת ר' אברהם בר דוד שכיוון שטעם האיסור הוא משום חתנות או שיאכילנו דבר טמא, א"כ אין לחוש אם הגוי מבשל בביתו של ישראל, ונחלק עליו ר"ת וס"ל שלא חלקו חכמים כלל בגזירתם ולעולם יש לחוש, וכך פסק מרן בשו"ע¹³.

גדר גזירת פת עכו"ם

הקשה הר"ן¹⁴ מדוע המשנה מחלקת בין גזירת פת עכו"ם לבישול עכו"ם הרי לכאורה טעמים שווה וכמו שביאר רש"י שם במשנה שהכל אסור משום חתנות, ותי' שתלמידי הלל ושמאי גזרו על פתן ושמן משום יינן דתרוייהו שייכי בהדי יין וכו' דשכיחא מלתא דאכיל איניש ושתי, אבל על השלקות לא גזרו ואתו בי דינא אחרינא וגזרו בכל השלקות משום חתנות. וחידש הר"ן שפת שלשו וערכו הגוי אף אם אפאו ישראל אסור משום חתנות, וכל מה שמועיל באפאו ישראל זה רק בפת של ישראל, אמנם בב"י¹⁵ מדייק מדברי

7. בפ"י המשניות שם.

8. פי"ז ה"ט.

9. ושם מבאר בתוך דבריו שאיסור בישולי עכו"ם קיים גם במקום שאין לחשוש לגעולי עכו"ם כלל, עי"ש.

10. שם ה' י"ב.

11. שם ה' ט"ו.

12. שם דף ל"ח ע"א.

13. יו"ד סי' קי"ג סעי' א'.

14. דף י"ג ע"ב בדפי הרי"ף.

15. ריש סי' קי"ב.

הרמב"ם¹⁶ שאינו מחלק בין פת שלנו לפת שלהם¹⁷. וראה בתוס'¹⁸ שס"ל דאזרבה גזירת שלקות היא גזירה קדמונית עד שהגמ' סברה לומר שהוא איסור דאוריתא, ורק אח"כ גזרו על הפת, ועפ"ז מיושבת קושית הר"ן.

והנה הבא"ח¹⁹ כתב וז"ל: "איסור פת עכו"ם כדי להבדיל אותנו מן העכו"ם בתכלית ההבדל אשר לא נתערב ונרגיל עצמנו עמהם שעי"ז ימשכו הלבבות ויקרבו דעתם אלו לאלו ויבואו לזנות ולהתחתן עמהם", ואילו בדיון בישול עכו"ם²⁰ כתב וז"ל: "אע"פ שגוי בישל בבית ישראל ובכלי ישראל אסרוהו חז"ל משום חתנות, ועוד יש בזה טעם אחר שמא ירגיל ישראל לאכול מן תבשיליהם ויאכילוהו דבר טמא" ואפשר שסובר שפת אסור משום חתנות לבד, ואילו גזירת תבשיל הוא גם משום איסור חתנות וגם משום שמא יאכילנו דבר טמא²¹.

השלכת קיסם בפת ובישול עכו"ם

כתב הרא"ש²² וז"ל: לכאורה מוכח בכולה שמעתין דבעינן שיהא ישראל מקרב הבישול ותימה על מה שנהגו האינדא להקל בהשלכת קיסם וכו' וסיים שכך נהגו בני בכל, עי"ש. וכן כתב הרמב"ם²³ שמועיל, שאין הדבר אלא היכר שפת של גויים אסורה, והנה כתב הר"ן²⁴ "ודוקא בפת לפי ששגירת התנור היא מלאכה מיוחדת בו אבל בשאר תבלינים לא, והכי מוכחא כולה שמעתין דאמרינן שופתת אשה קדרה ואמרינן הניח ישראל בשר ע"ג גחלים, ומשמע דהדלקת האש בלחוד לא מהני וכ"כ הראשונים ז"ל ואין בדבר ספק כלל", עכ"ל. וכן משמע דעת הרמב"ם²⁵, וכ"ד הרשב"א, ר' יונה, הריב"ש ועוד ראשונים והובאו בב"י באריכות עי"ש, אמנם בדרכי משה²⁶ מביא בשם השערי דורא להתיר גם בישול עכו"ם עי" חיתוי עי"ש.

16. הל' מאכלות אסורות פי"ז הי"ג.

17. וכ"פ בש"ך סי' קי"ב ס"ק א' מסתימת השו"ע והרמ"א.

18. דף ל"ז ע"ב ד"ה "והשלקות".

19. פרשת חוקת ש"ש אות א'.

20. אות ט'.

21. ועפ"ז ג"כ מיושבת קושית הר"ן דלעיל, ודו"ק.

22. פ"ב סי' ל"ג.

23. פי"ז הי"ג.

24. ט"ו ע"ב.

25. פי"ז הט"ו.

26. שם סי' קי"ג ס"ק א'.

ובשו"ע פוסק לחומרא כהר"ן וסיעתו²⁷, וברמ"א פוסק לקולא (שם) שמועיל חיתוי גם לבישול עכו"ם, עי"ש.

הניח גוי והיפך ישראל

כאן המקום לדון אי יועיל לדעת השו"ע אם ידליק האש לאחר שהניח הקדרה, ונראה שהב"י כבר דן בסוגיה זו על הגמ'²⁸ שמסיקה שבין שהניח גוי והיפך ישראל בין שהניח ישראל והיפך גוי מותר, ואינו אסור עד שתהא תחילתו וגמרו ביד גוי, ומדקדק בב"י בהא ד"היפך ישראל" דאף שדעת הטור שהיינו שחיתה בגחלים, ממשמעות הרמב"ם מתבאר שהיינו שמהפך הבשר, וז"ל: "ומשמע דהיפך דקאמר אבשר קאי דומיא דמגיס את הקדרה וכו', וכ"כ הרמב"ם²⁹ "הניח הגוי בשר או קדירה ע"ג האש והפך ישראל בבשר והגיס בקדירה או שהניח ישראל וגמר הגוי מותר וכו'", אבל רבינו (=הטור) נראה שמפרש דהיפך דאמרינן אגחלים קאי ולפיכך כתב וחתה בגחלים במקום והיפך", עכ"ל.

ובדרכי משה³⁰ כתב לתלות מחלוקתם במחלוקת דלעיל אי מהני חיתוי להתיר בישול עכו"ם, או דאין מועיל רק לאפיית הפת ולא לבישול עכו"ם.

ומוסיף הבי"ו³¹ ז"ל: "ומיהו יש לדחות ולומר דע"כ לא אמרו אלא בהדלקת האש שמאחר שהיא נעשית קודם שיניח הבשר לצלות אינה הוכחה שהוא מדליקו לצלות בשר אלא להתחמם בו או לבשל בו דברים שאינם עולים על שולחן מלכים או שהן נאכלים חיים, משא"כ בתנור דסתמו אינו אלא לאפות בו, אבל כשמחתה בגחלים בעוד הבשר עליהם ומקרב בישולו מישראל שרי אפי' לדעת הר"ן ודוחק, עכ"ל.

הרי שכבר דן בזה בב"י ומסיק שזה דוחק, דהיינו שלשיטת הר"ן וסיעתו לעולם צריך הישראל לעשות מעשה בגוף הבישול ולא יועיל מעשיו בחיתוי האש, וכך משמע מהדרכי משה הנ"ל שעל סוף דברי הבי"ו אלו כתב שנחלקו אי מועיל חיתוי בבישול או לא. יוצא תימה גדולה על האבני נזר שכתב³² ז"ל: ונראה לי ללמד מכאן שהשלכת קיסם לאחר ששפת הקדירה מהני גם לדעת המחבר דהא ודאי הסיק ישראל התנור לאחר שפיתת הקדירה מהני גם למחבר, דהיינו בישול ישראל ממש וכו' וכן משמע בר"ן, עכ"ל, ולכאורה מה דפשיטא ליה (=לאבני נזר) כבר כתב ע"כ הבי"ו וציין שדוחק לחלק חילוק כזה.

27. סי' קי"ג סעי' ז'.

28. שם דף ל"ח ע"א.

29. שבת פ"ז הט"ז.

30. שם, ס"ק ד'.

31. שם.

32. ביו"ד סי' צ"ו אות ה'.

ועיין בדרישה³³ שחסיים בסוף דבריו: "ועיין פרישה שכתבתי בריש הסימן דאפי' בחיתוי כל דהו שרי", והיינו לכאורה רק לדעת המתירים חיתוי בבישול, וע"ז קאי הכנה"ג³⁴ וז"ל: ומיהו הדבר ברור שאם הניח גוי הבשר על האש ולא נתבשל אם לא שישראל חיתה בגחלים מותר כיוון שהוא גרם הבישול ועיין בפרישה, עכ"ל, אמנם בזבחי צדק וכך החיים³⁵ הביאו רק את הכנה"ג³⁶.

וכך מבואר מג"ע רשכבה"ג ר"ח הטוב בבא"ח³⁷ וז"ל: "אבל בשאר דברים המתבשלים אינו מועיל אלא ההנחה על האש או שיעשה הישראל שאר צרכי בישול, כגון שיהפך ויניח באופן שבלא זה לא היה מתבשל", הרי שכתב שיעשה ישראל צרכי בישול, היינו שיהפך בבשר כדברי מרן והרמב"ם ולא יועיל היפוך בגחלים.

הסתירה מחיוב מבשל בשבת

אמנם לכאורה יש לעיין מדוע לא חשיב בכהאי גוונא שהיהודי עושה את הבישול והרי לעניין חיוב מבשל בשבת חשובה פעילותו כמבשל ממש, וכדאיתא בגמ' בביצה³⁸ "אחד מביא את האור ואחד מביא את העצים ואחד שופת את הקדירה ואחד מביא את המים ואחד נותן בתוכו תבלין ואחד מגיס כולם חייבים, והתניא אחרון חייב וכולם פטורין, לא קשיא הא דאייתי אור מעיקרא הא דאייתי לבסוף", ופירש"י שם³⁹ שהמביא את האור בתחילה חייב משום מבעיר את הגחלת⁴⁰ דכשמוליכה היא מתלבה מהרוח, וכן מביא את העצים לאור חייב משום מבעיר, ומביא את המים, התבלין, והמגיס חייב משום מבשל⁴¹, וכשמביא את האור לבסוף מפרש רש"י שרק האחרון חייב וז"ל: "איהו הוא דעבד והנך לא עבדי מידי", והיינו אף שהאחרים הביאו את כל הדברים מתייחסת פעילות הבישול לאחרון שהביא את האש, וא"כ לכאורה גם לעניין בישולי עכו"ם היה ראוי להתיר באופן שהישראל מדליק לבסוף לאחר שהניח הגוי הקדירה.

ובתוספתא⁴² הובאה ג"כ משנה זו, אך בסיפא שם איתא "אחד את האור ואחד את העצים ובא אחר והגיס ב' האחרונים חייבים", עכ"ל התוספתא, ועי"ש במנחת ביכורים שבי

33. שם סי' קי"ג אות ב'.

34. ס"ק ל"ג.

35. סי' קי"ג ס"ק ס"ה.

36. ועיין להרבב"ז ח"א סי' ג', וזה שלא כפסק הרמב"ם והב"י.

37. ש"ש פ"א חוקת אות י"ח.

38. דף ל"ד ע"א.

39. ד"ה כולם חייבים.

40. ולא מדין מבשל כי אינו מבשל כעת.

41. ומה שכתוב כולן חייבים – כ"א חייב מדין אחר.

42. שבת פ"ב ה"ד.

האחרונים היינו, המביא את האור והמגיס.

באור שיטת הרמב"ם

הרמב"ם⁴³ הביא את סוגיית הגמ' בביצה וז"ל: "אחד נתן את האור ואחד נתן את העצים ואחד נתן את הקדירה ואחד נתן את המים ואחד נתן את הבשר ואחד נתן את התבלין ובא אחר והגיס כולם חייבים משום מבשל, שכל העושה דבר מצרכי הבישול הרי זה מבשל", ועי"ש בהשגות הראב"ד שהשיגו שהגמ' העמידה בקדירה חדשה ומדין מלבן, ומ"מ מבואר בדברי הרמב"ם שחולק על רש"י וס"ל שאף שכשמביא את האור בתחילה וכן העצים עדיין לא בישל, אם לכסוף נתבשל חייבים כולם משום מבשל.

וממשיך הרמב"ם וז"ל: "אבל אם שפת אחד את הקדירה תחילה ובא אחר ונתן את המים ובא אחר ונתן את הבשר ובא אחר ונתן את התבלין ובא אחר ונתן את האור ובא אחר ונתן עצים על האור ובא אחר והגיס, שניים האחרונים בלבד חייבין משום מבשל", עכ"ל.

וראה בלח"מ שם שנתקשה על סיפא זו של הרמב"ם מדוע לא מחייב גם את נותן האור כמו שחייבו ברישא של דבריו, ועוד הקשה מדוע לא מחייב בסיפא את כולם משום מבשל כמו שמחייבם ברישא, והרי סבירא ליה שכל שעשו מצרכי הבישול יש לחייבם, וא"כ יהיו חייבים מפני שעתיד לבא הבישול, ות"י שאפשר שדווקא ברישא שעשו כסדר יש לחייבם אף שלא עשו מלאכתם בשלמות, אך בסיפא שלא עשו כסדר אין לחייבם, ומ"מ נשאר בצ"ע על קושיתו הראשונה, ועי"ש שכתב לבאר את הרמב"ם שאינו מחייב את נותן את האור והעצים משום מבעיר⁴⁴, לפי שאינו חייב במבעיר רק בצריך לאפרו, וכאן אינו צריך לאפרו, ולכך חייב משום מבשל שלוקה על עצם הבישול.

וראה עוד בכס"מ שם שהאריך בקושיות אלו בשם מורו ורבו מהר"י בירב, וכתב שאין ליישב שפטר הרמב"ם בסיפא את נותן האור מפני שכלא העצים היתה הגחלת נכבית ולא היה מתבשל התבשיל, דא"כ מדוע מחיבו ברישא, ועוד הקשה על הסיפא של הרמב"ם שגורס "ב' האחרונים חייבים" ובסוגיא דביצה איתא "האחרון חייב", ומביא אח"כ את לשון התוספתא שהזכרנו לעיל, עי"ש.

וכתב לישב ולבאר דבריו שלכך דקדק הרמב"ם וכי ברישא: "אחד נתן את האור אחד נתן את העצים" וכו', ובסיפא כתב: "שפת אחד את הקדירה ובא אחר ונתן את המים ובא אחר ונתן את הבשר" וכו' היינו שברישא כתב "אחד" ובסיפא כתב "אחר", שברישא באו כולם

43. הל' שבת פ"ט ה"ד.

44. כמו שכתב רש"י.

יחד בבת אחת ולכן כולם חייבים⁴⁵ אבל בסיפא כ"א עשה מלאכה בפני עצמו ולא היו ביחד אלא זה אחר זה, לכן כתב לשון, "אחר", ומשום כן בסיפא הנותן את האור פטור מדין בישול דבלא העצים היתה האש הולכת ונכבית, ורק לבעל העצים מיוחסת מלאכת הבישול, וכ"כ ג"כ לבאר בתוספתא, ע"ש, ועיין לראשון לציון על ביצה שם כעין זה⁴⁶.

וא"כ עכ"פ מבואר שבאופן שמביא את האור לבסוף וגורם הבישול חייב לכו"ע משום מבשל בשבת.

גדר גזירת חכמים בבישולי עכו"ם

והנראה לומר שגזירת מבשל בבישולי עכו"ם חלוק מגדר מבשל בשבת, דהא איתא בגמ' בשבת⁴⁷ "האי מאן דשדא סיכתא לאתונא"⁴⁸ חייב משום מבשל, פשיטא, מהו דתימא לשרורי מנא קא מכון קמ"ל דמירפא רפי והדר קמיט", ועי"ש ברש"י שע"י חום האור המים שבתוכו יוצאין וכו', וכי רפי ברישא הוי בישולו, ואילו לעניין בישולי עכו"ם איתא בגמ'⁴⁹ להדיא שגוי שהכניס היתד הלח ליבשו בתנור אף שהכניס קודם לכן ישראל דלעת לאותו תנור ונתבשלה, מותר, שהרי הגוי לא נתכוון לבשל, וכדברי הגמ' "מהו דתימא לבשולי מנא קא מכון קמ"ל לשרורי מנא קא מכון".

וכבר עמד על הסתירה בתוס'⁵⁰ ומיישב שגם כשמכוון לשרורי מ"מ הוא מבשל קצת, וגבי שבת החמירו להחשיבו אבל לעניין בישולי עכו"ם לא חשיב ואינו אסור עד שיתכוון לבישול גמור, וכך לכאורה נמצינו למדים גם מדברי רש"י בשבת הנ"ל שלעניין חיוב בשבת הוא מתחייב שסוף סוף גם בישל קצת, ואילו בגמ' בע"ז כתב דאין בישול בכלים, היינו שלא גזרו לעניין בישולי עכו"ם רק על עיקר הבישול והוא לא שייך בכלים.

והטעם בזה דלעניין שבת החיוב הוא על התוצאה של בישול, ולכך אם עשה אפי' בישול כלשהו חייב, משא"כ לעניין גזירת בישולי עכו"ם שכל טעם האיסור נובע מהדברים הנגרמים על ידו, היינו משום חתנות, או שמא יאכילנו דבר טמא, ולכך לא גזרו רק על עיקר מעשה בישול ולא על בישול כל דהו.

קירוב הבישול ע"י גוי

וכך מבואר גם בגמ' בע"ז (דף ל"ח ע"א) וז"ל: אמר ר' יהודה אמר שמואל הניח ישראל

45. ורק המגיס עשה בנפרד ולכך כתוב אצלו לשון "אחר".

46. וע"ע להרדב"ז ח"ה סי' שצ"א ובסי' אלף תרכ"ו, ולמג"א סי' ש"ח ס"ק מ"ב.

47. דף ע"ד ע"ב.

48. יתד לח לתנור חם ליבשו שיתקשה.

49. ע"ז דף ל"ח ע"א.

50. שם ד"ה קמ"ל.

בשר ע"ג גחלים ובא עכו"ם והפך בו מותר", והקשתה הגמ' שם היכי דמי אילימא דאי לא הפך ביה הוה בשיל פשיטא, אלא לאו דאי לא הפך לא הוה בשיל אמאי מותר וכו', לא צריכא דאי לא הפך הוה בשיל בתרתי שעי, והשתא בשיל בחדא שעתא מהו דתימא קרובי בישולא מלתא היא קמ"ל, הרי מבואר להדיא שאף שלעניין מלאכת שבת פשוט שבכה"ג שמקרב הבישול חייב משום מלאכת מבשל (וזהו מגיס), מ"מ לעניין גזירת בישולי עכו"ם לא גזרו על קירוב הבישול בלבד.

הדלקת האור לבסוף ע"י ישראל

ועכשיו אחר כל האמור נמצא מבואר שלדעת הרמב"ם והב"י דלעיל דס"ל דלא סגי לעניין בישול קולא דהשלכת קיסם, והצריכו שהישראל יבשל בעצמו מפני הטעם של חתנות ושמא יאכילנו דבר טמא, וכנ"ל, מיושב היטב סברתם דלא יועיל שידליק הישראל האור לבסוף, שאף שנמצא שמתבשל על ידו, מ"מ לא גזרו חכמים סתם על תוצאת הבישול כמו בשבת, אלא הצריכו שיעשה הישראל מעשה בגוף הבישול ויהפך בבשר עצמו כדי שנבדיל עצמנו מן הגויים, וע"ז קאי עיקר גזירתם, ואם הגוי הניח הקדירה והישראל רק הדליק האור עדיין יש כאן חשש חתנות וכיו"ב.

אמנם סברת הטור והרמ"א שדי בזה שעושה הישראל פעולת בישול כמו חיתוי בגחלים או השלכת קיסם שבזה כבר עושה היכר להרחיק עצמו מקירוב חתנות וכיו"ב.

בהא אסקינן ובהא אחתינן שלדעת מרן בבישולי עכו"ם החמירו והדלקת אש בין בתחילה ובין בסוף אסור, ומותר רק כשמהפך הישראל בבשר עצמו, ואין להקל נגד מרן שרבים וגדולים סוברים כך.